

Ein plastfri fylkeskommune, ein plaststrategi for Vestlandet

Vestlandsrådet sitt engasjement mot marin forsøpling

2020 -

Foto: Gudrun Kristin Fatland

1. Oppsummering

Vestlandsrådet ynskjer å være leiande og setje retning innanfor marin forsøpling.

Basert på vårt felles globale samfunnsproblem med plast i naturen og havet har Vestlandsrådet etablert eit samordningsprosjekt for å setje i gang tiltak mot marin forsøpling. Plaststrategien er ein del av Vestlandsrådet sitt arbeid mot marin forsøpling og eit resultat og ein del av vedteken handlingsplan for 2019 til prosjektet berekraftige «tiltak mot marin forsøpling».

En har i denne Plaststrategien tatt i betraktning EU sin plaststrategi, deira forslag om forbod mot eingongsplast og EU sine forskingsprogram. Vidare har ein lagt til grunn FN sine berekraftsmål, Norges nasjonale HAV strategi, Vestland Fylkeskommune sin plaststrategi som er under utarbeiding og Bergen kommune sin plaststrategi.

Vidare må fylkeskommunane ha økt og vidare fokus på førebygging, opprydding, sirkulær økonomi, forskning, og innovasjon. Være ein bevist planleggjar, rettleiar, innkjøper og forbrukar, forvalte og foreta plastfrie og berekraftige val.

Denne strategien er laga som eit rettleiande dokument med overføringsverdi. Strategien legger til grunn for mogelegheiter for oppdatering og tilpassing til eigen organisasjon, samt oppdateringar basert på kommande års vidareutviklande kunnskapsbilde knytt til blant anna forskingsresultat, aktivitet, juridiske rammeverk, og innovasjon som vil kunne være endringsgjevande.

Det er med å vere raus, løysningsorientert, engasjert og inkluderande i arbeidet mot marin forsøpling at vi i lag kan arbeide for ein plastfri natur & eit plastfritt hav.

Strategien

Ansvarleg: Prosjektleder for Vestlandsrådet sitt prosjekt berekraftige «tiltak mot marin forsøpling».

Kontaktinformasjon/ e-post og telefon: Gudrun.Kristin.Fatland@vlfk.no /+47 902 88 824

Dato/versjon nummer. Januar 2020 / utgåve 1.

Innhald

1. Oppsummering.....	1
2. Bakgrunn.....	3
Havet - vår felles ressurs.....	3
3. Formål.....	4
Vestlandsrådet sin plaststrategi.....	4
4. Metode.....	4
Arbeidet med plaststrategien.....	4
5. Tolking av strategien.....	5
Strategien må lesast som ein heilheit.....	5
6. Visjon.....	5
Ein plastfri natur og et plastfritt hav på Vestlandet.....	5
7. Mål.....	6
Strategiske hovudmål for plaststrategien til Vestlandsrådet:.....	6
Delmål for Vestlandsrådet sin plaststrategi:.....	6
8. Tiltak og handlingsplan.....	6
Tiltak for heile organisasjonen:.....	6
Tiltak knytt til ulike oppgåver uavhengig av ansvarsområda i organisasjonen:.....	6
Innkjøp.....	6
Regionalplan.....	6
Opplæring.....	7
Tannhelse.....	7
Samferdsel og kystressursforvaltning.....	7
Kultur og idrett.....	7
Innovasjon og næringsutvikling.....	8
Energi, miljø og klima.....	8
Nasjonalt.....	8
Internasjonalt.....	8

2. Bakgrunn

Havet - vår felles ressurs, som vi alle må ta vare på. Sidan 50 talet har plasten blitt utvikla og tilpassa menneskeleg forbruk, da ofte i eit kortsiktig perspektiv og gjerne med eit stort miljø og plastfotavtrykk. I dag forureina plasten både landjorda, lufta, skjergarden og havet vårt.

Plast vert ikkje brote ned, men blir til mindre plast bitar, kalla mikro-, og nanoplast. Det er anslått at ein plastflaske brukar fleire hundre år på å bli fragmentert til mikro- og nanoplast. Erosjonen er ulik på land, i vann og på havbotn. Ei eventuell fragmenteringstid under vann der det ikkje er UV strålar eller oksygen, har vi framleis ikkje kunnskap om.

Foto: Gudrun Kristin Fatland

Forskarar har dei siste åra bekrefta at vi er omgitt av plastpartikler og plastens kjemikalieinnhald. Vi finn plast i blant anna jordsmonn, drikkevatt, salt og honning. Det finst også dokumentasjon på at plast har gått gjennom det menneskeleg fordøyelsessystemet. I 2019 var det og registrert plast i snø så langt nord som i Arktis, der det foreløpig er angitt at plasten har kome med vinden. I Colorado i regn som nedbør.

Dyr kan dø av å ete plast. Dyr kan i tillegg få dødelege skadar av å setje seg fast i garn, nøter, og anna makroplast. Studiar visar at og plankton et plast. Plankton er grunnlaget for det meste av livet i havet, i tillegg til at dei står for 50% av jordas oksygen produksjon. Konsekvensen av funna av plast i plankton er enno uavklart, og krev meir forskning. Tilsvarande for eventuelle helsekonsekvensar på menneske, der risikobilde enda ikkje er kartlagt då det er behov for meir forskning.

Vi vet at den minste plasten kan takast opp i tarmen på fisk, og det er gjort funn av plast i fiskehjerner og i vev. Vi veit også at fisk som har blitt utsett for høge konsentrasjonar av plast har endra åtferd; fisken blir sløvare, dummare og raskare eten av predatorar enn fisk som ikkje har vært utsett for tilsvarande plast påverknad. Dette kan og ha samanheng med den kjemiske samansettinga til plasten, då den og tiltrek seg andre miljøstoffar og giftar.

Med utgangspunkt i levetida til plasten kan vi anta at all plasten som nokon gong er produsert framleis eksisterer. Unntaket er den plasten som har blitt handtert til forbrenningsanlegg. Det er derfor behov for innovative og effektive løysningar for handtering av plast, opprydding, og reinsing av avlaup og vatn. Studiar visar at noko typar bakterie kan ete plast, i kva grad er endå usikkert. Metodeutprøving, teknologioverføring og forskning er naudsynt, og det i auka kraft. Vann og avlaup system i dag gjer fritt utslipp for de aller minste plastbitane, og ved storflaum med mykje overflatevatn også den større makroplasten. I tillegg

til å handtere utslepp må vi og arbeide for å kutte ut unødvendig plast, redusere antal typar, samansetningar og variasjonar av plast. Slik at vi kan gjenvinne og resirkulere den plasten vi ser oss naudsynt til å nytte og sjå til at denne plasten blir ein del av den sirkulære økonomien. Samtidig som vi leggjar til rette for og veljar andre naturlege og berekraftige produktval. Vidare må ein arbeide for å etablere auka produsentansvars- ordningar. Den minste plasten må arbeidast for å bli kategorisert som ein miljøgifta. Vi må leggje til rette for internasjonale samarbeid, prosjekter og felles juridiske bindande lovar, rammar og avtaler knytt til plast. I tillegg til å bidra til å sjå til at allereie eksisterande lovverk blir prioritert naudsynte ressursar og fult på best mogleg vis for miljøet. Samt sjå til at de alternativa vi veljar framfor plast er berekraftige.

På lag med FN har vi som nasjon sagt at vi saman skal være med å nå ein nullvisjon om tilførsel av plast til havet.

3. Formål

Vestlandsrådet sin plaststrategi har formål om å være eit rettleiande dokument med føringar i form av retningsgjevande tiltak og handlingsplan. Plaststrategi er eit av verktøya i vegen mot nullvisjonen om tilførsel av plast til naturen.

Plaststrategien er eit retningsgjevande rammeverk med rom for individuelle tilpassingar i kvar fylkeskommunale region ved implementering. For sjølv om vi har felles utfordringar og mange felles løysningsmogleieheitar, er det framleis viktig å ta høgde for at suksesskriteria kan være ulike langs kysten vår på Vestlandet.

Fylkeskommunane er store verksemder, instansar med stort forbruk og moglegheit for påverknad i samfunnet. Som ein leiande aktør innanfor arbeidet med marin forsøpling må vi og sjå til, og følge opp at de tiltak som blir etablert og gjennomført er berekraftige.

4. Metode

Arbeidet med plaststrategien har blitt leda av prosjektleiar for Vestlandsrådet sitt prosjektet berekraftige tiltak mot marin forsøpling, Gudrun Kristin Fatland. Strategien er utarbeida i lag med arbeidsgruppa for marin forsøpling i prosjektet med følgande representantar i frå de tre fylkeskommunane på Vestlandet:

- Sveinung Klvye, Vestland fylkeskommune.
- Lisbeth Nervik, Møre og Romsdal fylkeskommune.
- Rolf Årdal, Vestland fylkeskommune.
- Thorsten Gøtterup, Rogland fylkeskommune.

Det sendt ut e-post med spørjeskjema til eit utval i forskjellige avdelingar og seksjonar i fylkeskommunane, der svar er bearbeida og tatt med som grunnlag for utarbeiding av mål og tiltak i strategien. Dialogmøte er gjennomført der ein har gått igjennom intervjukskjema med ulike avdelingar og seksjonar. Dette i tillegg til prosjekt og arbeidsmøte med arbeidsgruppa i prosjektet.

Ved å få innspel i frå ulike ansvarsområda i fylkeskommunane på Vestlandet, har ein fått belyst arbeid som gjerast i dag, sett nærmare på kva ein ynskjer, og sjølve ser kva ein kan bidra med innanfor. Dette i tillegg til at ein har fått sett nærmare på eventuelle noverande og synlege utfordringar innan ansvarsområde som ein internt ynskjer å arbeide med. Arbeidet har og vore med å forankre strategien hos de ulike ansvarsområda i fylkeskommunane.

Det er tatt høgde for Nasjonale og Internasjonale føringar, MARPOL Annex V som fortel om innhald i den internasjonale konvensjonen om hindring av avfall i frå skip, EU sin

plaststrategi, Nordsjøkommisjonen sin tiltaksplan mot marin forsøpling, Vestland Fylkeskommune sin strategi som er under utarbeiding, og Bergen kommune sin plaststrategi. Dette i tillegg til FN og Norge sin nullvisjon for tilførsel av plast til havet. FN sine berekraftsmål ligg og til grunn ved utarbeiding av plaststrategien for Vestlandsrådet. Med spesielt fokus på fylgjande berekraftsmål:

- 6: Reint vatn og gode sanitærforhold.
- 11: Berekraftige byar og samfunn.
- 12: Ansvarleg forbruk og produksjon.
- 14: Liv under vatn.
- 15: Liv på land.
- 17: Samarbeid for å nå måla.

Plaststrategien for Vestlandsrådet er eit verkemiddel og eit ledd i utvikling av ein heilskaplege klima- og miljøstrategi i samlege avdelingar og seksjonar i fylkeskommunane på Vestlandet.

5. Tolking av strategien

Strategien må lesast som ein heilheit. Plaststrategien frå Vestlandsrådet er eit forslag til eit internt rammeverk som kan trekkast ned til kvar fylkeskommunane og kan nyttast som eit retningsgjevande verktøy på Vestlandet. Arbeidsoppgåver og ansvar vil være overlappende og løysast ulike i fylkeskommunane på Vestlandet, då fylkeskommunane og er organisert ulikt.

Strategien er delt inn i to delar og er retta mot eigen og intern fylkeskommunal verksemd. Plaststrategien består av visjonen for strategien samt hovudmål og delmål, der strategiske mål for Vestlandsrådet er belyst som ynskja utviklingsretning.

I del to av dokumentet finn ein handlingsplan med tiltak for heile organisasjonen, der det overordna er tiltak for heile organisasjonen for deretter være etterfølgt av forslag til tiltak knytt til ulike ansvarsområde og oppgåver i fylkeskommunane. Slik at ein kan nytte dokumentet som eit verktøy for integrering av plaststrategien som ein del av heilskapleg klima- og miljøstrategi i samlege avdelingar og seksjonar i fylkeskommunane på Vestlandet. Det vil for fylkeskommunanes samfunnsrolle også innanfor plast være viktig med ein berekraftig, forskning og kunnskapsbasert planlegging og forvaltning. Der ansvarsbevisst innkjøp og forbruk, samt fokus på innovasjon være viktige moment for å kunne nå visjonen om ein plastfri natur og eit plastfritt hav, i plaststrategien på Vestlandet.

6. Visjon

Visjonen til Vestlandsrådet for arbeidet mot marin forsøpling:

Ein plastfri natur og et plastfritt hav på Vestlandet.

Bilde viser strandrydding med Vidaregåande skuleelevar i Naturreservat på Tysnes. Foto: Gudrun Kristin Fatland

7. Mål

Strategiske hovudmål for plaststrategien til Vestlandsrådet:

1. Fylkeskommunane på Vestlandet skal setje så lågt plastavtrykk på miljø som mogleg.
2. Plaststrategien for Vestlandsrådet er eit ledd i utvikling av ein heilskaplege klima- og miljøstrategi i samlege avdelingar og seksjonar i fylkeskommunane på Vestlandet.
3. Fylkeskommunane skal vere ein retningsleiande innkjøpsinstans og forbrukar som veljar berekraftige naturprodukt utan plast.
4. Dele kunnskap og samarbeide på tvers av fylkar, avdelingar og seksjonar.

Delmål for Vestlandsrådet sin plaststrategi:

- A. Redusere eige plastforbruk med minimum 20 % innan 2023, ikkje nytte unødvendig eingongsplast.
- B. Auke mengda med resirkulert plast til 100%.
- C. Setje krav i kontraktar om bruk av naturprodukt, og velje det mest berekraftig produkt og løysning ved innkjøp og ved anbudsrundar.
- D. Ta imot eigarlaust marint avfall på der også fylkeskommunale fiskerihamner er ein del av løysninga.

8. Tiltak og handlingsplan

Tiltak for heile organisasjonen:

- Leggje inn forbod mot unødvendig eingongsplast.
- Utarbeida handlingsplan for ulike arbeidsområde og ansvarsområde i fylkeskommunen.
- Etablere kampanjar som sett fokus på marin forsøpling til dømes i egne kommunikasjonskanalar, som vidaregåande skuler, ferjer etc.
- Unngå plastavtrykk og plast på avvege i miljø.
- Bidra til arbeid med marin forsøpling og ha tett samarbeid mellom fylkeskommunar, kommunar, fylkesmenn, Senter for oljevern og marint miljø (SOMM) og andre aktørar.
- Søkje samarbeid med kompetanse- og fagmiljø, og bidra til regional og nasjonal samhandling, initiere ulike tverrfaglege prosjekt.
- Involvere organisasjonar, næringsliv og forskning i arbeidet med på å løysa utfordringane med plast.

Tiltak knytt til ulike oppgåver uavhengig av ansvarsområda i organisasjonen:

Innkjøp

- Kartlegge relevante innkjøpsfora for innkjøpsavdeling.
- Utvikle rutinar og innkjøpskriterium for reduksjon av plastforbruk.
- Foreta interne innkjøpsvurderingar i samsvar med ressursar på miljø.
- Leggje til rette for å redusere bruk av antal ulike typar plast.
- Leggje til rette for å auke resirkulering og gjevingsgraden av den plast som kan takast i bruk.
- Regulere forbruk og avfall av plast gjennom reglar, anskaffing og interne innkjøpsavtalar.

Regionalplan

- Oppmode til reduksjon av plast ved uttale i plansaker.
- Betre mottakskontroll av massar for å redusere gjenvinning av forureina massar med plast.
- Sjå plast i regional samanheng med regional transportstrategi.
- Oppmode om 100% gjenvinning av massar, framfor nye uttak for å unngå plastforureining ved spreiring av elektrisk sprengingsladning dekkja av plast.
- Sikre anlegg, kvalitetssikre vedlikehaldsrutinar knytt til tidsintervall for byting/ending av dekke, moking, og generell sikring av området etc.
- Avfallsplanar for Fylkeskommunale eigedomar.

Opplæring

- Informere og kommunisere kunnskap om plast- og marin forsøpling og drive handlingsskapande arbeid knytt til opplæring.
- Auka arbeidet med formidling og handlingsskapande arbeid av temaet på vidaregåande skular og andre utdanningsinstitusjonar til dømes med Nasjonal digital læringsarena, Erasmus, EØS og andre relevante program.
- Arbeide for at samlege opplæringsinstitusjonar har kjeldesortering, plasthandtering, redusert plastforbruk, er ein bevisst innkjøper og forbrukar.
- Leggje til rette for at alle skulane er ute å ryddar plast i naturen med elevane sine.
- At kvar skole adopterer ein strand/område, og ryddar område 3 gonger årleg med sine elevar.

Foredrag med NJFF/TAM, BOF, NORCE. På bilde, Kenneth Bruvik på Amalie Skram vidaregåande skule om marin forsøpling.
Foto: Gudrun Kristin Fatland.

Tannhelse

- Reduserer plastbruken og antal plast typar i eigen verksemd, og velje bort unødvendig eingongsplast.
- Kjeldesortere plast til gjenvinning.
- Velje leverandørar med produsentansvarsordning i ein sirkulær økonomi.
- Ta bort plastleker som premiering til barn.

Samferdsel og kystressursforvaltning

- Ta imot eigarlaust marint avfall på de fylkeskommunale hamnene.
- Implementerer plaststrategi i avfallsplan for mottak og handtering av eigarlaust marint avfall i alle hamnar, fiskerihamner spesielt.
- Velje naturprodukt ved innkjøp av brøytetikker.
- Unngå plastavtrykk og plast på avvege i miljø.
- Ved eksempelvis: snømoking og handtering av snø som er måka, vegvasking, kummar, brøytetikker, generelt vedlikehald.
- Støtte friluftsråda, Skjærgårdstjenesten, andre interkommunale aktørar i arbeid knytt til tiltak mot marin forsøpling og opprydning av marin forsøpling.
- Legge til rette for og støtte opp under ein utviding av Skjærgårdstjenesten og Vestkystparken på heile Vestlandet.
- Legge til rette for andre aktørar sitt arbeid knytt til tiltak mot marin forsøpling og rydding av marin forsøpling.

Kultur og idrett

- Leggje til rette for og føretrekke berekraftige og naturlege uteareal, kunstgrasbaner og fritidsområde utan plast og gummidekker.
- Minimerer forbruk og oppmode om gjenbruk og leggje til rette for grønne og plastfrie arrangement.
- Oppmode om kutt av unødvendige plastprodukt, som eingongs plastbestikk, glas, koppar, fat og sugerør ved tilskot til arrangement og liknande.

- Støtte friluftsråda, Skjærgårdstjenesten, andre interkommunale og andre aktører sitt arbeid med rydding av marin forsøpling og stimulere frivillige til å rydde strender og informere om plast- og marin forsøpling.
- Sikre anlegg, kvalitetssikre vedlikeholdsrutinar knytt til tidsintervall for byting/ending av dekke, moking, og generell sikring av området etc.
- Avfallsplanar for statleg sikra områder.
- Oppmode til reduksjon av plast ved uttale i plansaker.

Innovasjon og næringsutvikling

- Legge til rette for verkemiddelapparatet kan stimulere næringsliv og offentlig sektor til å finne løysningar til plast utfordringa på ein langsiktig og berekraftig måte.
- Arbeide for å etablere produsentansvarsordningar for å standardisera typar plast og auka gjenvinningsgraden.
- Støtte opp under og leggje til rette for alternativ for plast og stimulere til innovasjon, forskning og utvikling.

Energi, miljø og klima

- Interne fylkeskommunale tiltak vert konkretisere i handlingsprogram og miljøstyringssystem.
- Arbeide for at mikro- og nanoplast blir karakterisert som ein miljøgift.

Nasjonalt

- Arbeide for at mikro- og nanoplast blir karakterisert som ein miljøgift.
- Arbeide for at myndigheitene har ressursar til å fylgje opp forureiningslova med preventive sanksjonar.
- Arbeide for at operativt ansvar for opprydding av plast kjem innunder forureiningslova nasjonalt.
- Arbeide for å plassere operasjonelt ansvar og etablere føreseielege nasjonale finansieringsløysingar for profesjonelle aktørar som arbeidar med rydding og handterer avfall på avvege og marin forsøpling.

Internasjonalt

- Arbeide for at mikro- og nanoplast blir karakterisert som ein miljøgift.
- Arbeide for at det blir etablert berekraftige internasjonale og nasjonale avtaler og retningslinjer for makro, mikro- og nanoplast.

Foto: Bergen og omland friluftsråd